

POHJOIS-POHJANMAAN KULTTUURIN KEHITTÄMISOHJELMA 2022-2030

Kulttuurista virtaa Pohjois-Pohjanmaalle

Maakuntahallituksen kokous 20.12.2021

Kannamme jokainen aluetta mukamme: Murteita, elämäkokemuksia, tekemistapoja, eri ajatusmaailmoja ja niiden sosiaalisia merkityksiä. Identiteetti syntyy näistä kaikista. Se on meille jokaiselle omanlainen, ajassa muuttuva ja uusia merkityksiä saava.

Professori Anssi Paasi, Oulun yliopisto / Pohjois-Pohjanmaan liiton 90 vuotisjuhlavuoden Studia Generalia luento 14.10.2021.

Sisältö

Lukijalle	4
Ydinteemat.....	5
Kulttuuri rakentaa maakunnan identiteettiä ja lumovoimaa.....	5
Kulttuuri luo hyvinvointia	7
Kulttuurin saatavuus ja saavutettavuus haastaa	9
Kulttuurin resurssit ja yhteistyö.....	10
Luovuudesta luovaan osaamiseen ja talouteen	11
Kulttuuri tarjoaa ratkaisuja kestävään elämäntapaan	12
Tätä arvostamme / Arvot.....	13
Tähän tähtäämme / Visio.....	14
Tätä tavoittelemme / Nämä lupaamme	15
Näin toimimme / Toimenpiteitä.....	17
Toimeenpano ja seuranta	20
Kulttuuri lukuina Pohjois-Pohjanmaalla.....	21
Liitteet.....	22

Valokuvat:

- Sivun 6. Villifestivaali Oulangan kansallispuistossa Kuusamossa / Villifestivaali
- Sivun 13. Paula Suomisen teos Kummalliset kuvat Iin kunnan Lähde! -puistossa / Auli Suorsa
- Sivun 14. Iso Ilo -kuoron Made In Finland konsertti Oulussa / Teemu Harjumaa.
- Sivun 15. Unikudelmia näyttely kulttuuritalo Valve Oulu / Auli Suorsa
- Sivun 20. Yksityiskohta Tero Mäkelän teoksesta Maannapa Suomen keskipisteessä Leskelän kylässä Siikalatvan kunnassa / Auli Suorsa
- Takakansi/kuvituskuva.

Lukijalle

Kulttuuri kuuluu pohjoispohjalaisten hyvään elämään. Se on keskeinen osa maakunnan, sen kuntien ja yhteisöjen toimintaa, ja alueen lumo- ja elinvoimaa. Kulttuuri on kehittämisen voimavara. Yhteistyössä on kehittämisen voima.

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurin kehittämisohjelma 2030 kokoaa yhteisen näkemyksen siitä, millainen kulttuurimaakunta haluamme olla ja millä keinoin sitä kehitämme. Kulttuurin käsite on laaja. Se sisältää kaikkea arkiseen elämäämme liittyviä asioita, erilaisia kulttuurisia sovelluksia ja kattaa myös puhtaaksiviljellyn kulttuurin ja taiteen. Tässä ohjelmassa lähestymme kulttuuriteemaa aluekehittämisen näkökulmasta. Kulttuuri halutaan nostaa vahvemmin kehittämistyön ytimeen ja avata sen tarjoamia mahdollisuuksia niin lumovoiman (ml. pito- ja vetovoima), hyvinvoinnin, sivistyksen, elinkeinojen kehittämisen ja kestäväen elämäntavan näkökulmista. Keskeisenä teemana ovat myös kuntalaisten kulttuuripalveluiden yhdenvertainen saatavuus, yhteistoiminnan taso ja kulttuurin resurssit. Ohjelman keskiössä ovat kulttuurin kokijat ja tekijät, kunnat sekä alueen koko monialainen kulttuurin, taiteen ja luovien alojen yhteistyö- ja kehittämisverkosto. Tämän rakenteen toimivuus on kehittämistyön onnistumisten tärkeä edellytys.

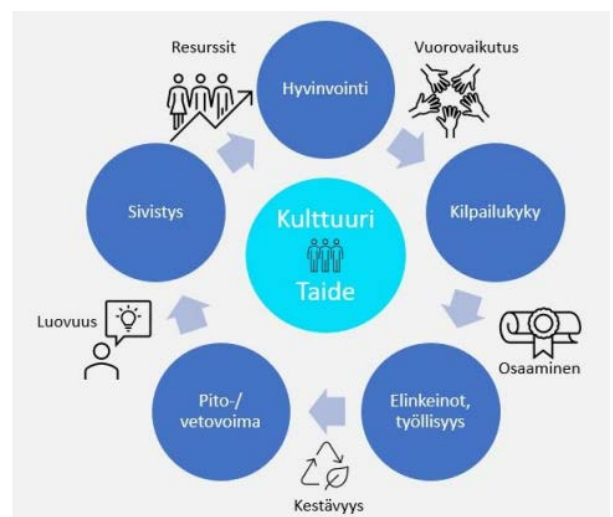
Ohjelma sisältää kehittämistyötä raamittavat arvot, tulevaisuuden vision, kaksi päätavoitetta ja niihin liittyvät toiminnalliset lupaukset ja toimenpidekokonaisuudet. Ohjelman alussa on lyhyet katsaukset keskeisiin teemoihin.

Kulttuurin kehittämisohjelma sisältöineen nivoutuu kiinteästi muuhun maakunnan kehittämistyöhön. Samaan aikaan on valmisteltu Pohjois-Pohjanmaan maakuntaohjelmaa 2022-2025 sekä maakunnan hyvinvointityön suuntaviivoja. Teema näkyy myös niissä.

Oulu on valittu vuoden 2026 Euroopan kulttuuripääkaupungiksi. Hankkeeseen on sitoutunut koko maakunta, sen kaikki 30 kuntaa ja laaja joukko muita toimijoita. Tällä kehittämisohjelmalla luodaan omalta osaltaan edellytyksiä myös kulttuuripääkaupunkivuoden tavoitteiden toteutumiseen.

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurin kehittämisohjelma on suunnattu maakunnan kunnille, kulttuurin ja taiteen tekijöille, muille kulttuuripalveluita tuottaville ja muille alueen kulttuurin ekosysteemissä mukana oleville tahoille. He ovat myös osallistuneet ohjelman laatimiseen sen eri vaiheissa.

Kiitos kaikille valmistelussa mukana olleille!

Kuva 1. Kulttuuri osana aluekehittämistä.

Ohjelmaprosessista, sen sisältöjen koostamisesta ja tämän asiakirjan teksteistä on vastannut erityisasiantuntija Auli Suorsa Pohjois-Pohjanmaan liitosta.

Ydinteemat

Kulttuuri rakentaa maakunnan identiteettiä ja lumovoimaa

Elämää peltojen keskellä: Maaseutukulttuuri on edelleen voimakas, vaikkakin modernisoitunut. Kylätaloja on olemassa, mutta ei vielä uuden sukupolven käytössä.

Vastaus sidosryhmäkyselystä

Pohjois-Pohjanmaa on alueidensa näköinen ja kymmenen virran yhdistämä maakunta. Maantieteellisesti laajan, tuntureita rannikoille ja jokilaaksoihin asti ulottuvan alueen yhtenäisen identiteetin rakentumiselle ei historiassa ole ollut luontaisia edellytyksiä. Ihmiset ovat samaistuneet pienempiin alueisiin, joissa yhteenkuuluvuuden tunne on syntynyt samankaltaisten luonnonolosuhteiden, elinkeinojen ja elämäntapojen kautta. Maakunnan kolmekymmentä kuntaa muodostavatkin kulttuurisesti rikkaita ja toisiaan täydentäviä alueita. Niissä on maakunnan kulttuurinen vahvuus ja itseyttämyksen, identiteetin ydin. Alueiden omaleimaiset piirteet tulee nähdä entistä enemmän kehittämistyön vahvuuksina niitä monipuolisemmin hyödyntäen koko alueen näkökulmasta.

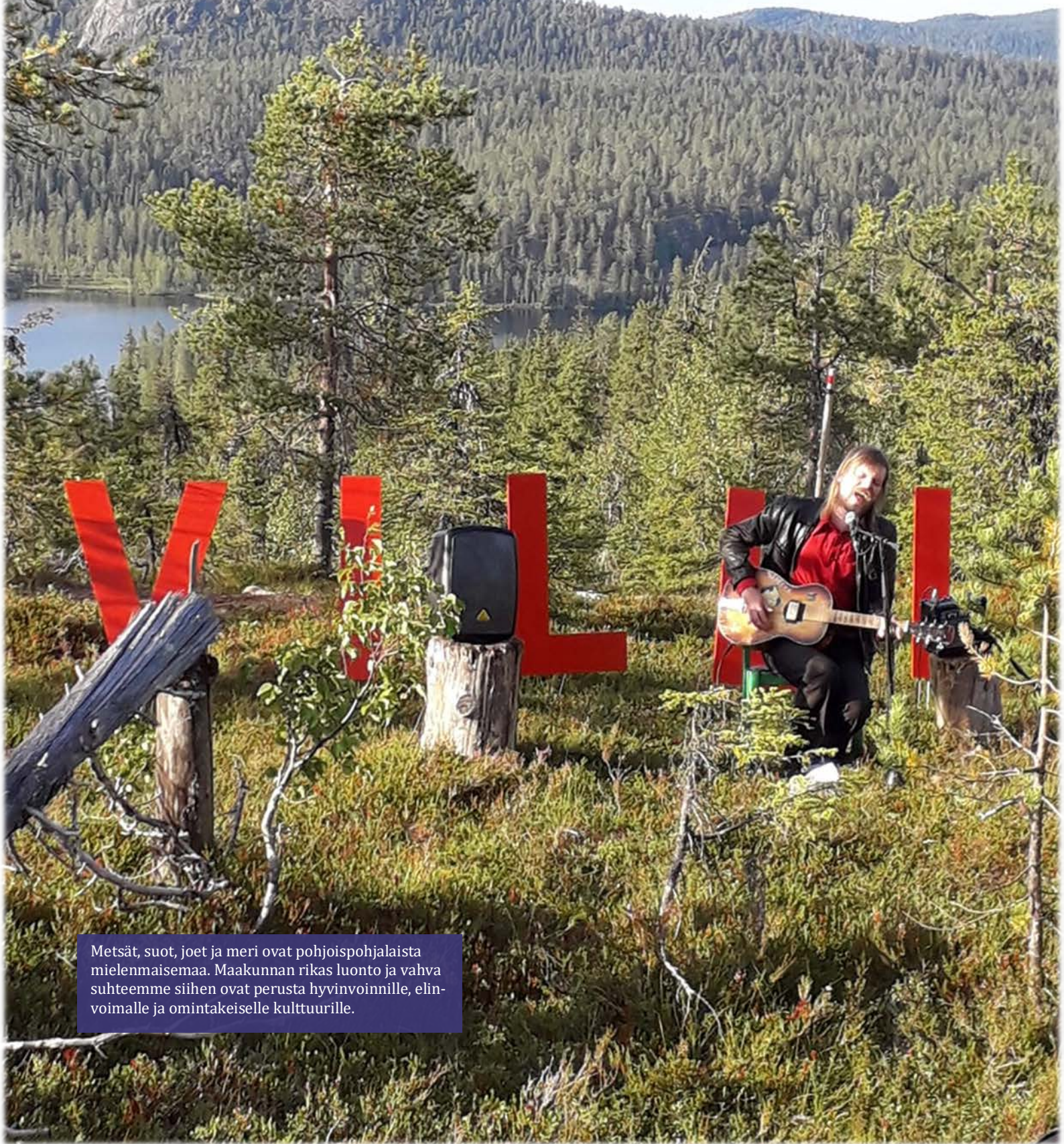
Maakunnan alueet poikkeavat toisistaan, mutta onko olemassa pohjoispohjalaisia yhdistävää mentaliteettiä? Sidoryhmäkyselyn mukaan pohjoispohjalaisuuteen kuuluu rauhallinen ja periksiantamaton elämäntapa, rehellisyys, keskinäinen luottamus ja mutkaton suhtautuminen uusiin asioihin. Paikoin uskonnollisuus vaikuttaa vahvasti ja tuo myös kulttuurielämään omia piirteitään. Alueen ihmisissä halu pärjätä itse ja sopivasti yhdessä toimien on vahva. Menestymisen esille tuomisessa olemme kuitenkin ehkä liiankin vaatimattomia ja varovaisia; Tässä voimme kehittyä. Ei pidä jarrutella, vaan nostaa omia erityispiirteitä, mielenkiintoisia paikkoja, osaamista, osaajia ja onnistumisia rohkeasti esiin. Kulttuurin pitää näkyä ja kuulua.

Kulttuuri ja sen lumo ovat usein paikkaan sidottuja. Pohjois-Pohjanmaalla ymmärrys alueen ja paikkakuntien historiasta on vahva. Se näkyy muun muassa aktiivisena kotiseututyönä yhdistyksissä, paikallismuseoiden ja kulttuuriperintöjen parissa sekä omintakeisina kotiseutuun liittyvinä tapahtumina eri puolilla maakuntaa. Maaseudulla lumo rakentuu luonnon, arkisen elämän, omintakeisen taiteen, kulttuurin ja tapahtumien symbioosista. Urbaania elämää ja lumoa maakunnassa sykkii Oulu. Siellä kulttuurikentän ja toimijoiden moninaisuus, uniikit sisällöt ja harrastus- ja osallistumismahdollisuuksien runsaus ovat omaa luokkaansa. Niiden vaikutus tulee saada entistä laajemmin koko maakuntaa hyödyttämään. Kaupungin mahdollisuudet kulttuurin, taiteen ja teknologian yhdistämisessä luovat monia uniikkeja mahdollisuuksia.

Lumo on tunnetta, joka syntyy yhteisissä, jaetuissa kokemuksissa. Tämän tunteen, osallisuuden ja yhteisöllisyyden syntymiseen tulee Pohjois-Pohjanmaalla entistä enemmän panostaa. Niiden kautta rakentuu alueellinen identiteetti, itseyttämyksen ja moderni kotiseutuhenki. Halua jäädä, tulla takaisin, asettua kodiksi, kehittää itseä ja omaa paikkakuntaa, asuinalueita ja yhteisöä. Kulttuurilla ja taiteella, ja niiden parissa tehtävällä yhteisöllisellä toiminnalla on tarjota tähän keinoja. Ne pitää viisaasti hyödyntää. Pohjoispohjalainen kestävä identiteetti on voimavarana toiminnassa, kansainvälistymisessä ja moninaisessa maailmassa.

**Pohjois-Pohjanmaa
kulttuurimaakuntana**

Sidosryhmäkyselyn vastausten mukaan

Metsät, suot, joet ja meri ovat pohjoispohjalaista mielenmaisemaa. Maakunnan rikas luonto ja vahva suhteemme siihen ovat perusta hyvinvoinnille, elinvoimalle ja omintakeiselle kulttuurille.

Kulttuuri luo hyvinvointia

Satsaamalla saavutettaviin kulttuuripalveluihin voimme takata yhteiskunnan eriarvoistumista. Kulttuuri on vaikuttavaa, se kuuluu kaikille ja on kaikkien oikeus.

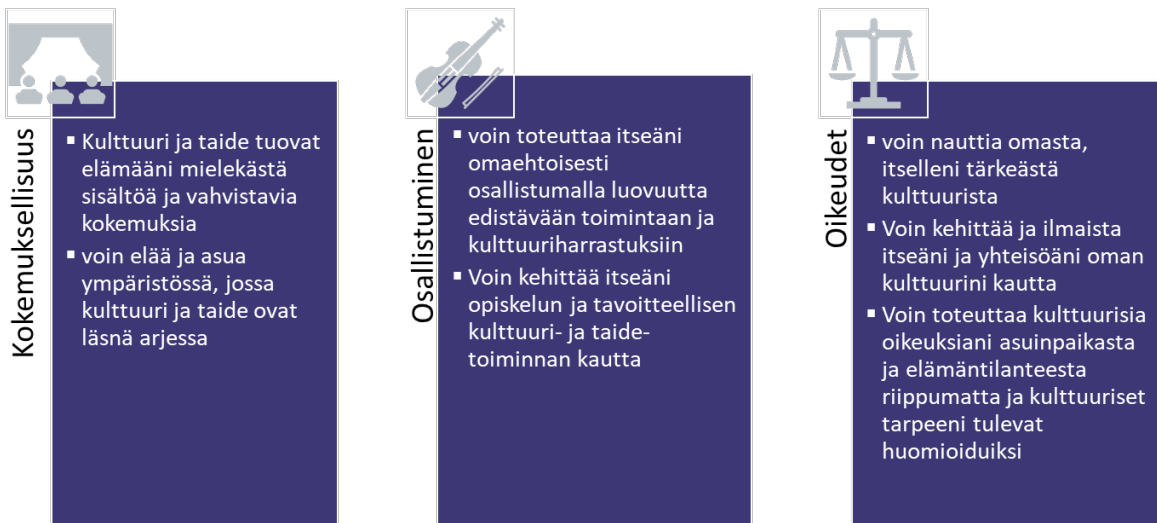
Vastaus sidosryhmäkyselystä

Kulttuurin ja taiteen vaikutukset ihmisten hyvinvointiin ja terveyteen ovat tutkittuja ja tunnustettuja. Vaikuttavuutta syntyy yhteiskunnan eri sektoreilla ja toimialoilla. Se syntyy myös ihmisen elämän jokaisessa vaiheessa. Kulttuurihyvinvoinnin kokonaisuus on todella laaja ja keinovalikoima monipuolinen. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyössä kulttuurin tulee olla niin sanotusti monessa mukana luonnollisena osana muuta kehittämistä. Kun kulttuurihyvinvoinnin merkitys on sisäistetty, siihen liittyvä kehittämissä ja asiakaslähtöisten palveluiden järjestäminen organisoitu, voi kulttuuri ja taide nousta entistä merkittävämmäksi hyvinvoinnin ja terveyden lähteeksi sekä terveydenedistämisen keinoksi. Kulttuurihyvinvointityöhön tarvitaan monialaista ja -ammattillista tiimityötä. On tärkeää hahmottaa kokonaisuus ja koordinoita sitä, sekä kehittää toiminnan rakenteita, osaamista ja käytännön toimintatapoja.

Kuva 2. Kulttuuri osana Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointityön viitekehystä. Kulttuuri luo hyvinvointia yhteiskunnan eri sektoreilla ja elämän kaikissa vaiheissa.

Pohjois-Pohjanmaalla kulttuurihyvinvointityötä tehdään osana maakunnan monialaista hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kokonaisuutta. Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointisopimus 2019-2025 viitoittaa maakunnan ja kuntien hyvinvointityötä. Lähtökohtana on ihmislähtöisyys eli ajatus arjen kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista. Kulttuurihyvinvoinnin kohdalla se liittyy kulttuurin ja taiteen kokemiseen, niihin osallistumiseen ja kulttuuristen oikeuksien toteutumiseen. Pohjois-Pohjanmaan hyvinvoinnin "ilkeiksi ilmiöiksi" on tunnistettu osallisuuden puute, taloudellinen niukkuus ja mielenterveysongelmat. Niihin vastaaminen myös kulttuurihyvinvoinnin keinoin on ohjelmakaudella 2022-2030 erityinen prioriteetti

Kuva 3. Kulttuuri osana arjen kokonaisvaltaista hyvinvointia.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä kuntien rooli on keskeinen. Vuonna 2019 tehdyssä kuntien hyvinvointikertomusten analyysissä havaittiin, että vielä tuolloin kulttuurin osuus jäi suhteellisen kapeaksi. Kehittämistyötä tarvitaan. Siihen tuo uudenlaisia mahdollisuuksia maakunnan hyvinvointialueen perustaminen ja sen toimintojen suunnittelu. Hyvinvointialue tulee vastaamaan alueen sosiaali- ja terveystalouden tuottamisesta vuoden 2023 alusta alkaen. Lakisääteisiin tehtäviin kuuluu hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen. Kulttuurihyvinvointi on osa kokonaisuutta ja sitä halutaan kehittää osana hoitoa ja hoivaa, mutta etenkin osana kokonaisvaltaista ennaltaehkäisevää hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä. Työssä korostuu uudenlaisen näkökulman omaksuminen, osaamisen vahvistaminen, toiminnan ja siihen liittyvien rakenteiden kehittäminen sekä kulttuurihyvinvoinnin palveluiden ja palvelupolken rakentaminen. Keskiössä on monialainen yhdyspintatyö. Kulttuurihyvinvoinnilla on oma maakunnallinen verkostonsa, POPkulta, jota koordinoi Pohjois-Pohjanmaan liitto. Verkosto toimii linkkinä myös kansalliseen kehittämis- ja verkostoyhteistyöhön.

Kulttuurihyvinvointiin liittyvän kehittämistyön tuloksia seurataan muun muassa Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen keräämän Kulttuurin TEAvisari -kyselyn avulla. Tavoitteena on nostaa Pohjois-Pohjanmaan pistemäärä tasolle hyvä kaikkien kategorioiden osalta.

Kulttuurin saatavuus ja saavutettavuus haastaa

On huolehdittava, että jokaisessa kunnassa kulttuuria on aidosti saatavilla lähellä! Ei niin, että on yksi konsertti silloin tällöin, jonne harva lähtee tai pääsee. Kulttuurin on tultava luo!

Vastaus sidosryhmäkyselystä.

Pohjois-Pohjanmaa on pitkien välimatkojen ja harvan asutuksen maakunta. Pieniä kuntia on runsaasti. Kulttuuritarjonta ja vapaa-ajanvieton mahdollisuudet vaihtelevat maakunnan suuresti. Oulun kaupungissa sijaitsevat kaikki maakunnan keskeiset kulttuurilaitokset ja vapaan kulttuurikentän tarjonta on runsasta. Luonnollisesti myös kaupunkiseudun muut kunnat ja niiden asukkaat hyötyvät tästä. Kauempana sijaitsevat kunnat nojaavat enemmän omiin tai aluekeskusten tarjontaan, jolloin se paikoin voi jäädä suppeaksi. Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen POPsote -hankkeen tekemän Minun arkeni ja elämäni -kyselyn (2021) mukaan harrastukset ovat yksi heikoimmaksi koettu elämän osa-alue pohjoispohjalaisten keskuudessa. Kehittämisen tarvetta siis on. Jokaisen pohjoispohjalaisen tulee voida monipuolisesti osallistua laadukkaaseen kulttuuritoimintaan ja -harrastuksiin.

Pohjoispohjalaisten kulttuuripalveluiden tarjotin rakentuu monien eri tahojen tuottamista palveluista. Tarjottimella isossa roolissa ovat kuntien toiminta, kirjasto, museot, vapaan sivistystyön oppilaitokset ja yhdistykset. Tarjontaa lisäävät myös yksityiset ja vapaakentän toimijat, sekä omaehtoinen toiminta taiteen ja kulttuurin parissa. Pohjois-Pohjanmaalla on kattava kirjastojen ja kansalaisopistojen ja muun vapaan sivistystyön oppilaitosten verkosto. Jokaisessa kunnassa on oma kirjasto ja lainausmäärien mukaan ne ovat erittäin suosittuja ja lukuharrastus maakunnassa aktiivista. Kirjastot toteuttavat niille kuuluvaa laajaa yhteiskunnallista tehtävää myös toimimalla muun muassa kohtaamis-, harrastamis- ja tapahtumapaikkoina. Pohjois-Pohjanmaalla ja Kainuussa kirjastot tekevät alueellista verkostoyhteistyötä osana Oulun alueellista kirjastojen kehittämistehtävää. Yhteisen vision mukaan kirjastosta saa kaikkea hyvään elämään, ne ovat tunnetuin ja vaikuttavin palvelukeskus, kunnan ennakkoluulottomin toiminnan kehittäjä ja aktiivinen yhteisön rakentaja. Kirjastot turvaavat kulttuurin saatavuutta ja saavutettavuutta merkittävällä tavalla. Etenkin monilla pienillä paikkakunnilla ne ovat kunnan kulttuuritoiminnan ydintä. Kirjastopalveluita kehitetään niiden yhteisen vision mukaisesti. Kirjastojen ohella myös kansalaisopistot ovat merkittäviä alueellisia kulttuuritoimijoita. Ne tarjoavat mahdollisuuksia kulttuuri- ja taideaineiden opiskeluun ja harrastamiseen jokaisessa kunnassa ja osallistuvat myös kuntansa kehittämistoimintaan.

Kulttuurin saavutettavuudella tarkoitetaan sitä, millä tavoin ja miten hyvin kulttuuripalvelut ovat erilaisten ihmisten käytettävissä. Se on yhteiskunnan moninaisuuden ja ihmisten erilaisten ominaisuuksien ja tarpeiden huomioimista. Osa-alueita ovat taloudellinen, sosiaalinen, fyysinen saavutettavuus.

Osallisuus ja yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua kulttuuriin ovat tärkeitä toiminnan ja palveluiden järjestämisen periaatteita. Eri väestöryhmät ja erityisesti katveeseen jäävien tilanteeseen on kiinnitettävä huomiota. Kulttuuri kuuluu kaikille pohjoispohjalaisille. Saavutettavuutta tulee arvioida osana palveluiden järjestämistä.

Digitalisuus ja monikanavaisuus ovat iso tulevaisuuden mahdollisuus. Ne tarjoavat ratkaisuja kulttuurin saavutettavuuteen, uusien kiinnostavien sisältöjen luomiseen kuin myös liiketoiminnan kasvuun. Pohjois-Pohjanmaan älykkään erikoistumisen strategiassa digitaaliset palvelut ja tuotteet on yksi maakunnan vahvuus. Uusia innovaatioita syntyy toimialojen rajapinnoissa. Kulttuurin ja taiteen sekä luovien alojen monitahoinen toimintakenttä ovat tässä viisaasti hyödynnettynä oivallinen maakuntalaisten hyvinvointia, maakunnan vetovoimaa ja kasvua edistävien uusien ratkaisujen innovaatioalusta.

Kulttuurin resurssit ja yhteistyö

Verkostoissa on voima. Kulttuuritoimijoiden tulee olla osa eri verkostoja. Kulttuurin tulee olla myös mukana niissä pöydissä, missä päätöksiä tehdään. Kulttuurin ääni ei vielä kuulu!

Vastaus sidosryhmäkyselystä

Resurssipula on maakunnan kulttuuritoiminnan erityinen heikkous. Tulevaisuuden uhkakuva on niiden niukkeneminen entisestään. Nämä sidosryhmäkyselyssä esiin nousseet näkemykset vastaavat todellisuutta. Lakisääteistä kulttuuritehtävää hoidetaan kunnissa maan keskiarvon alle jäävillä resursseilla niin asukaslukuun suhteutettujen nettokustannusten kuin henkilöstön määrälläkin mitattuna. Kulttuuripalveluiden tehtävä on usein yhdistelmätoimi eikä kaikissa kunnissa ole kulttuurialan koulutuksen omaavaa kulttuurivastaavaa. Hanketoiminta on suhteellisen vähäistä. Laatu voidaan kehittää monella tapaa, mutta ilman kunnollista perusrasurssia ei synny vaikuttavaa toimintaa. Jotta resurssikysymys saadaan ratkaistua ja päästään kehittämistyössä eteenpäin, tulee asenteiden kulttuuria ja koko toimialaa kohtaan muuttua. Olemme perusasioiden äärellä.

Pohjois-Pohjanmaalla luotetaan yhteistyön voimaan ja koemme yhteistyön tekemisen alueella helpoksi. Tämä on tärkeää, sillä kulttuuritoiminta ja sen kehittäminen on monialaista ja eri tahojen välisessä yhteistoiminnassa tapahtuvaa. Yhteistyön ja verkostojen kautta voimme saada helpotusta kipeään resurssipulaan. Tärkeää on löytää keinoja auttaa pieniä kuntia selviytymään vaativasta ja laajasta kulttuuritehtävästä. Verkostotyön edelläkävijöinä maakunnassa ovat kirjastot ja kansalaisopistot. Kuntien sisällä kulttuuritoimi tekee yhteistyötä erityisesti vapaa-aika-, nuoriso-, liikunta ja sivistyspalveluiden kanssa. Ulkopuolisista toimijoista tärkeimpiä yhteistyötahoja ovat kolmannen sektorin toimijat, taitelijat, oppilaitokset ja muut kunnat. Myös yhteistyö maakuntaliiton kanssa näyttäytyy peruspalveluiden arviointikyselyssä edukseen. Pohjois-Pohjanmaan kulttuurin yhteistoiminnan ekosysteemiä tulee kehittää tiiviimmäksi ja monitahoisemmaksi. Ekosysteemiä kutsumme kulttuurikennoksi.

Kansainvälinen yhteistyö tarjoaa uudenlaisia keinoja kehittämistyöhön ja avaa uusia markkinoita. Se monipuolistaa vuorovaikutusta, tuo uusia näkökulmia ja auttaa kehittämään sisältöjä. Sitä kautta voimme yhdellä tapaa vahvistaa toiminnan ja kehittämistyön resursseja. Hyvä esimerkki verkostoista on Northern AiR, joka kokoaa yhteen Pohjois-Pohjanmaan taiteilijaresidenssit ja toimii myös osana maailman laajuista Res Artis verkostoa. Verkostot ja siinä etenkin eurooppalaisen ulottuvuuden edistäminen ovat tärkeällä sijalla Oulu2026-hankkeessa. Pohjoisten alueiden Barents-yhteistyössä yhtenä teemana on kulttuuri.

Kuva 4. Kulttuurin kehittämisen Swot-analyysi sidosryhmäkyselyn mukaan.

Luovuudesta luovaan osaamiseen ja talouteen

Työelämä todellakin tarvitsee luovuutta.

Vastaus sidosryhmäkyselystä

Luovuus on jokaisessa ihmisessä oleva ominaisuus. Olemme kaikki luovia yksilöitä ja tätä kykyä voimme tietoisesti vahvistaa. Yhteiskunnan kannattaa siihen kannustaa ja näin rakentaa luovuudelle pohjaa. Luova toiminta vahvistaa ihmisten hyvinvointia osana arjen elämää. Perusta luovuudelle rakentuu muun muassa laadukkaiden kulttuuripalveluiden, vapaan sivistystyön tarjonnan ja ammattimaisen kulttuurikasvatuksen ja taiteen opetuksen avulla. Modernissa työelämässä luova osaaminen on entistä keskeisempi taito ja menestyvän liike-elämän elementti. Työelämän tarve taataan riittävällä, monipuolisella ja monialaisella koulutuksella. Globaalien ja paikallistenkin ”ilkeiden ilmiöiden” taklaaminen vaatii luovia ratkaisuja. Luovaa osaamista tarvitaan esimerkiksi innovatiivisten vihreää siirtymää ja digitalisaatiota edistävien tuotteiden ja palveluiden kehittämisessä. Luovuus ja luova osaaminen, ja niiden hyödyntämiskyky, ovat keskeisiä yksilöiden, organisaatioiden ja alueiden menestystekijöitä.

Luovat alat ovat moninainen kokonaisuus. Siihen luetaan mukaan eri aloja aina taiteen ja kulttuurin ytimeistä muihin luovuutta tuotteissaan, palveluissaan ja toimintamalleissaan hyödyntäviin toimialoihin. Tällöin liiketoiminnan, luovan talouden, keskiössä on aineettoman omaisuuden kaupallinen hyödyntäminen ja siitä syntyvät tekijänoikeudet, patentit ja tuotemerkit. Asiakkaille luova talous näkyy monistettavina sisältöinä ja tuotteina, erilaisina elämyksinä, tapahtumina sekä taide- ja kulttuuripalveluina. Niiden merkitys osana kestävästä taloudesta on kasvava.

Pohjois-Pohjanmaan luovan talouden klusterin kehitys on jatkunut positiivisena jo vuosia niin liikevaihdon kuin henkilöstömäärän osalta. Klusteriin kuuluu kaikkiaan 58 eri toimialaa. Niistä ohjelmistojen suunnittelun ja valmistuksen osuus on suurin. Klustereiden vertailussa luovan ala sijoittuu henkilöstömäärässä matkailu-, metalli- ja puuklusterien edelle. Liikevaihdossa se ylittää lähes metalliklusterin tason. Luovilla aloilla yritystoiminta on monimuotoista ja sijoittuu usein perinteisten toimialojen sisälle tai rinnalle. Näin on myös Pohjois-Pohjanmaalla. Pitkän aikaa vahvasti teknologia-aloihin nojanneessa maakunnassa tarvitaan laajempaa panostusta eri toimialoille, myös luovan klusterin sisällä. Kulttuurin, taiteen ja koko luovien alojen kehittämisen sanotaan ”läikkävän” positiivisena kehityksenä muillekin toimialoille ja yhteiskunnan eri sektoreille asti. Yritystoiminnassa ja kehittämisessä luovuus on perinteisen ammattitaidon lisäksi innostusta, näkemyksellisyyttä, kokeilemisen rohkeutta sekä soveltamisen ja vuorovaikutuksen taitoa. Alan laaja potentiaali ja merkitys tulee ymmärtää ja sen osaajia hyödyntää. Luovien alojen kehittämisessä tärkeää on koko luovan talouden ja ekosysteemin vaikuttavuuden näkyväksi tekeminen.

Kulttuuri tarjoaa ratkaisuja kestäväan elämäntapaan

Kulttuurin tehtävä on myös haastaa ja tarjota ratkaisuja, ei pelkästään viihdyttää.

Vastaus sidosryhmäkyselystä

Kaikkea toimintaa läpäisevän kestävyiden vaatimus on yhteiskunnassa vahvistunut. Syitä on monia. Samoin keinoja toivotun kehityksen aikaan saamiseen. Kestävän kehityksen yleismääritelmän mukaan kyse on sellaisen elämäntavan ja kulttuurin luomisesta, joka ylläpitää tulevien sukupolvien toimintamahdollisuuksia. Pohjois-Pohjanmaalla kestävästi kasvava ja hiilineutraali maakunta saavutetaan eri toimialojen ja toimijoiden yhteistyöllä 'Kaikki ratkaisee' periaatteella. Kokonaiskestävyiden vaatimus läpäisee myös kulttuurialaa. Kulttuurikin on osa ratkaisua. Sen rooli on kuitenkin laajempi.

Kulttuurinen kestävyys on oma ulottuvuutensa. Se tuo kestävan kehityksen kokonaisuuteen erityistä lisäarvoa korostamalla ihmisen saavutusten ja aikaansaannosten historiaa. Kehitys on tulevaisuussuuntautunutta, mutta ei irrallaan menneisyydestä. Menneisyyden kautta voimme katsoa tulevaa. Tässä yhteydessä luonnollisesti korostuu kulttuuriiperintöjen ja kulttuurihistorian parissa tehtävä työ ja niiden hyödyntäminen, kulttuuri- ja ympäristökasvatus, museotoiminta ja niin sanotun tulevaisuudenperinnön rakentaminen laaja-alaisessa yhteistyössä. Kulttuurisesti kestävä kehitys on lisäksi myös oikeudenmukaisuutta, osallisuutta, luovuuden käyttöä, vuorovaikutusta ja hyvinvointia. Kulttuurinen kestävyys rakentaa omalta osaltaan yhdenvertaista Pohjois-Pohjanmaata.

Taite ja kulttuuri ovat monipuolinen keino rakentaa kestävä elämäntapaa. Niiden kautta voimme käsitellä asioita ja tunteita. Ne toimivat vuorovaikutuksen rakentajina, keskustelun avaajina ja tietoisuuden kasvattajina, sekä asenteiden ja arvojen muokkaajina. Ne mahdollistavat omalta vähentämisen turhaa aineellista kulutusta, lisäämään elämään hyvinvointia ja nautintoa, ja vaikka huomaamaan lähiympäristön ja yhteisöjen merkityksen. Laadukas muotoilu tarjoaa kestäviä ja kauniita tuotteita, joita haluamme vaalia, sekä ympäristöjä, joissa viihdymme.

Kestävyys ajattelu läpäisee koko tämän ohjelman tavoitteet ja toimenpiteet. Kokonaisvaltaisen kestävyiden periaate on osa ohjelman vastuullisuusarvoa.

Tätä arvostamme / Arvot

Kumppanuus

- Yhteistyö on vaikuttavan toiminnan yksi perustekijä.
- Kulttuuri ylittää rajoja.

Ihmislähtöisyys

- Ihmisten tarpeet, toiveet ja kulttuuriset oikeudet ovat keskiössä.
- Kulttuurin hyvinvointia luova voima on vahva.

Rohkeus, rauha ja räyhä

- Ennakkoluulottomuus ja moniäänisyys kuuluvat kulttuurin luonteeseen.
- Rohkeisiin kokeiluihin ja luovuuteen kannustetaan.

Vastuullisuus

- Kokonaisvaltaisen kestävyysperiaate on läpäisevä.
- Taiteen itseisarvon merkitys on vahva.

Tähän tähtäämme / Visio

OMASTA VOIMASTA

10 virran kulttuurimaakunnaksi

- ✓ Kulttuuri on ihmisten sydämissä ja kehittämisen ytimessä.
- ✓ Kulttuuri luo elinvoimaa ja hyvinvointia.
- ✓ Kulttuurista kyllä kehtaamme kertua.

Tätä tavoittelemme / Nämä lupaamme

1. Kulttuuri tulee lähelle ja kutsuu mukaan. Kulttuuri vahvistaa hyvinvointia maakunnassa ja jokaisen pohjoispohjalaisen elämässä.
2. Kulttuurin, luovuuden ja luovan alan potentiaali on käytössä. Kulttuuri saa maakunnan kukoistamaan. Jokainen maakunnan kunta on kulttuurikunta.

- ✓ **Kulttuuri on mukana pohjoispohjalaisten arjessa ja vahvistaa osallisuutta.** Mahdollisuudet kulttuurin kokemiseen ja harrastamiseen sekä itsensä kehittämiseen kulttuurin keinoin ovat monipuoliset. Kulttuuri on saavutettavaa ja läsnä elämän kaikissa vaiheissa. Asiakkaiden tarpeet ohjaavat toimintaa. *Pohjoispohjalaisten kulttuurisuhde on tiivis ja kulttuurin luoma yhteisöllisyyden tunne vahva. Kulttuuri luo hyvinvointia ja sivistystä. Kulttuuria löytää uusia yleisöjä.*
- ✓ **Luova ala vahvistuu ja sen lisäarvo alueella kasvaa.** Maakunnassa on hyvä pohja luovuudelle, luovan alan opiskelulle ja luovan työn tekemiseen. Ammattimaisen taiteellisen työn tekijöille on kysyntää ja alueella heille vetoa ja pitoa. *Luovat alat ovat monipuolisesti osallisina arvoketjuissa ja eri ekosysteemeissä. Alan potentiaali ja lisäarvo alueelle ymmärretään. Luovan alan klusteri kasvaa sekä liikevaihdolla että henkilöstömäärällä mitattuna.*
- ✓ **Kulttuurin kehittäminen on strategista ja tiedolla johdettua.** Kulttuuritietoa tuotetaan, hyödynnetään ja arvioidaan osana palveluiden tuottamista ja kehittämistyötä. *Resurssit ovat kestävällä tasolla. Osaaminen korkeatasoista ja toiminta koordinoitua.*
- ✓ **Yhteistyö, yhdyspinnat ja verkostot toimivat lisäten voimaa ja volyymia. Kulttuuri kansainvälistyy ja kansainvälistää.** Kulttuuri monialaistuu eikä jää siiloonsa. Kulttuuritoimijoiden ekosysteemi vahvistuu. Lisäarvoa saadaan toiminnan sisältöön, vaikuttavuuteen, kulttuurin saataavuuteen ja saavutettavuuteen sekä resurssien käyttöön. *Uusia toimintamalleja kokeillaan ja otetaan käyttöön. Kulttuuri löytää kumppaneita.*
- ✓ **Kulttuurilla on tunnistettu rooli kestävän elämäntavan rakentajana.** Siirtyminen aineettomien elämysten ja palveluiden kuluttamiseen on osa kestävästä taloutta. Kulttuuriperintötyö tuo jatkuvuutta, perspektiiviä ja katsoo tulevaisuuteen tulevaisuusperintöä rakentaen. Kulttuuri ja taide vahvistavat vuorovaikutusta, eri näkökulmien huomioimista ja mahdollistavat haastavienkin asioiden käsittelyä. *Kulttuurin kautta rakennetaan osallisuutta ja yhdenvertaisuutta kestävässä yhteiskunnassa.*
- ✓ **Omaleimainen kulttuuri näkyy, kuuluu ja tuntuu.** Toiminta on tunnettua ja tekijät arvostettuja. *Kulttuurin rooli maakunnan ja kuntien elinvoiman ja identiteetin rakentaja on vahva. Kulttuuri on monipuolisesti mukana alueen markkinoinnissa ja veto- ja pitovoiman rakentamisessa. Kulttuuri kotiuttaa läheltä ja kaukaa tulevia.*
- ✓ **Kulttuuri-ilmastonmuutos tavoittaa koko Pohjois-Pohjanmaan.** Oulu 2026 kulttuuripääkaupunkivuosi rakennetaan laajassa alueellisessa yhteistyössä. Vuosi jättää maakuntaan, sen kuntiin ja kuntalaisiin positiivisen jäljen. *Kulttuuri-ilmasto muuttuu ja muutos juurtuu.*

Näin toimimme / Toimenpiteitä

1. Taklaamme kulttuuripalveluiden saavutettavuuden haasteita.

- Lisäämme kulttuurin liikkuvuutta, kiertäviä tuotantoja, tuotanto- ja palveluyhteistyötä.
- Lisäämme eri tasoista verkostoyhteistyötä ja maakunnan suurimpien paikkakuntien, palvelukeskusten, vaikuttavuutta ympäristöönsä.
- Kehitämme digitaalisia ja paikkariippumattomia ratkaisuja tuotantoon ja jakeluun.
- Kehitämme taiteilijaresidenssejä ja residenssiverkostoa alueellisesti vaikuttavien kulttuurihubi- / osaamiskeskusten verkostoksi.

2. Otamme käyttöön kulttuuriin osallistumista ja osallisuutta lisääviä toimenpiteitä.

- Kehitämme ja otamme käyttöön hyviä käytäntöjä muun muassa kulttuurikaveri/kummi- ja taidekummitoimintaa, kulttuurisen vanhustyön ja etsivän kulttuurityön toimintamalleja, kaikkokortin käyttöä, erityisryhmille räätälöityä kulttuuri- ja taidetoimintaa. Koordinoimme kulttuurisektorilla toimivien vapaaehtoisten toimintaa.
- Tuomme kulttuuria entistä enemmän julkisiin paikkoihin, asuinalueille, työpaikoille, kouluihin, kohtaamispaikoihin, hoiva- ja hoitopaikoihin, palvelukeskitymiin jne. Kehitämme edelleen, etenkin pienissä kunnissa, kirjastoja, vapaan sivistystyön oppilaitosten ja kouluja monipuolisina kulttuuritiloina ja -taloina ja muita kohteita kulttuurin ”laskeutumisaikoina”. Katsomme kokonaisuutta ja kehitämme sitä kuntalaisten tarpeiden mukaisesti.
- Otamme asiakkaat ja asukkaat mukaan kulttuuripalveluiden ja -toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja kehittämiseen. Käytämme eri keinoja kuten yhteisökehittäminen, kulttuurisuunnittelu, kokemustoimijuus, palvelumuotoilu ja osallistava budjetointi. Yhdistelemme sisällöissä kiinnostavasti paikallisuutta, kulttuuriperintöjä, luontoa, taidetta, tiedettä, digitaalisuutta.

3. Takaamme pohjoispohjalaisille, etenkin lapsille ja nuorille, mahdollisuuden osallistua luovaan toimintaan, kulttuuri- ja taideharrastukseen ja pitkäjänteiseen alan opiskeluun.

- Toteutamme ja kehitämme harrastamisen Suomen mallia kulttuuri- ja taidealan ammattilaisia hyödyntäen ja juurrutamme mallin vakituiseksi toiminnaksi, Pohjois-Pohjanmaan malliksi.
- Kehitämme kulttuuri- ja taidekasvatusta, sekä taiteen perusopetusta, ja varmistamme niiden saatavuuden. Laadimme kaikkiin kuntiin kulttuurikasvatussuunnitelma ja otamme se käyttöön.
- Lisäämme taiteen aluekeskusten ja lastenkulttuurikeskuksen vaikuttavuutta maakunnassa.

4. Monipuolistamme resurssipohjaa.

- Lisäämme olemassa olevien tilojen, välineiden ja materiaalien monipuolista yhteiskäyttöä kulttuurin ja harrastamisen tarpeisiin.
- Lisäämme resurssitehokkuutta toimialat ylittävän yhteistyön, hanketoiminnan ja liike-elämäyhteyksien avulla. Hakeudumme kansainvälisiin verkostoihin, etsimme kumppanuuksia ja hyödynnämme kansainväliset rahoitusmahdollisuudet.

5. Nostamme rakennetun ympäristön laatua.

- Hyödynnämme ja teemme tunnetuksi maakunnan arkkitehtuuriosaamista ja arvokkaita kulttuuriympäristöjä. Korjaamme ja täydennysrakennamme elinympäristöt, kestäviksi, toimiviksi, kauniiksi ja viihtyisiksi osallisuutta korostaen. Pidämme kiinni rakennetun ympäristön koulutuspaikoista. Laadimme maakunnan arkkitehtuurimatkauskartan.
- Lisäämme prosentti taiteelle -periaatteen käyttöä. Toteutamme periaatetta myös esittävään ja toiminnalliseen taiteeseen laajennettuna.

6. Kulttuuripalveluissa ja -työssä huomioimme niin läheltä kuin kaukaakin tulevat.

- Toimimme yhdenvertaisuutta, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä edistäen.
- Sisällytämme kulttuuritoiminnan tarjoamat mahdollisuudet kotouttamisohjelmiin.

7. Kehitämme luovan alan toimintaympäristöä maakunnassa

- Edistämme luovien alojen osaajien työskentelymahdollisuuksia muun muassa sopivia työskentely- ja näyttelytiloja tarjoamalla, sekä osaamistarpeisiin vastaamalla.
- Selvitämme kulttuuri- ja luovan alan osaajien koulutus- ja työelämätilannetta, sekä osaamis- ja koulutustarpeita. Tässä yhteydessä huomioimme myös osaajien työllistymismahdollisuudet muilla toimialoilla ja niihin liittyvät kehittämistarpeet.
- Pilotoimme ja otamme käyttöön uudenlaisia toimenkuvien ja taidelähtöisiä toimintamalleja. Edesautamme niiden integroitumista osaksi eri toimialoja ja organisaatioiden toimintaa.
- Vahvistamme julkisen sektorin hankintaosaamista luovan alan osalta.
- Kehitämme mahdollisuuksien mukaan erityisosaamista luovan alan yritysten neuvontapalveluissa.

8. Integroimme kulttuuria entistä vahvemmin osaksi monialaista hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä.

- Varmistamme eri yhdyspintojen toimivuuden.
- Kehitämme uusia toimintamalleja sekä hyviä käytänteitä, ja jalkautamme niitä käytäntöön. Näitä ovat muun muassa palvelutarjottimet, palvelupolut, palveluohjausta ja kulttuurisuositus-, kulttuurilähete- ja kulttuurireseptimalli.
- Vahvistamme monialaista osaamista osana alueen hyvinvointi-ekosysteemiä.
- Vahvistamme kulttuurihyvinvoinnin mukana oloa hyvinvointikertomuksissa ja hyvinvointijohtamisessa.

9. Lisäämme matkailun vetovoimaa ja kilpailukykyä laadukkailla ja uniikeilla kulttuurisisäiloillä.

- Tuotteistamme ja kehitämme palveluita, markkinointia ja osaamista. Hyödynnämme rohkeasti alueen omia kulttuuriperintöjä, omaleimaisia kohteita ja tapahtumia, taidetta ja alan ammattilaisia.
- Teemme kulttuurimatkailussa yhteistyötä alueellisesti sekä valtakunnallisesti yhdessä Culture Finlandin kanssa.

10. Toimeenpanemme tulevaa valtakunnallista kulttuuriperintöstrategiaa ja laadimme maakuntaan oma toimintasuunnitelma.

- Kehitämme eri toimintamalleja muun muassa kulttuuriperinnön vaalimiseen ja hyödyntämiseen. Näitä ovat esimerkiksi adoptoi monumentti, kulttuurikummitoiminta, ympäristö- ja yhteisötaide, tapahtumat, sukupolvien välinen työ, paikallismuseoiden toiminnan kehittäminen.
- Tehostamme elävän kulttuuriperinnön aiheiden keruuta ja tallentamista wikiluetteloon, sekä lisäämme niiden tunnettuutta. Aktivoimme kulttuuriympäristöpäivien tunnettuutta ja toimintaa.
- Edistämme kansallisesti ja kansainvälisesti merkittävien kulttuurikohteiden hankkeistamista ml. Unescon kulttuuriperintökohteet.

11. Sparraamme maakunnan kulttuurikunnan uudelle tasolle yhdessä toimien

- Tuotamme kulttuuritietoa ja hyödynnämme sitä. Seuraamme toimintaa, asiakaskokemusta ja vaikuttavuutta. Viemme tietoa myös päättäjille.
- Lisäämme kulttuurin kehittämisen suunnitelmallisuutta. Laadimme kulttuuristrategioita / -suunnitelmia, kulttuurikasvatussuunnitelmia ja alueellisia kulttuurihyvinvointisuunnitelmia. Vahvistamme hyvinvointisuunnitelmien kulttuurinäkökulmaa.
- Aktivoimme kulttuurialan tutkimustoimintaa yhteistyössä oppilaitosten kanssa.
- Vahvistamme kuntien kulttuurialan osaamista ja yhteistoimintaa sekä kulttuurin kehittämispotentiaalin hyödyntämistä.
- Varmistamme koulutuksen kehittämisen ja lisä- ja työvoimapolitiittisen koulutuksen kautta alan ammattilaisten riittävyyden ja osaamisen. Esimerkkeinä kulttuurituottaja, kulttuurihyvinvointiosaajat, matkailualan sisällön tuottajat.

12. Edistämme kestäväää kulttuuria

- Keinoina muun muassa kulttuuriperintökasvatus ja kulttuurinen lukutaito.
- Arvioimme kestävyyttä ja kehitämme sitä kokonaisvaltaisesti tapahtumien ja toiminnan yhtenä laatukriteerinä.

13. Vahvistamme maakuntakuvaa ja maakunnan tunnettuutta kulttuurin keinoin.

- Teemme alueellista ja paikallista markkinointityötä ja monipuolista viestintää kulttuuria, toimintaa ja tekijöitä näkyväksi tehden.

Toimeenpano ja seuranta

Pohjois-Pohjanmaan liitto haastaa maakunnan kaikki kunnat ja koko kulttuurin yhteistyöverkoston mukaan kehittämisohjelman toimeenpanoon kumppanuutta korostaen!

Ohjelmaa laadittaessa, sen joka vaiheessa, nousi selkeä viesti kulttuurialalla työskentelevien ja kehittämistyötä tekevien keskuudessa vallitsevasta vahvasta yhteistyöhengestä. Tämä on voimavara myös ohjelman toimeenpanoon, jonka toivomme yhteistyötä entisestään tiivistävän. Eri toimijoista keskeiseen asemaan nousevat maakunnan kunnat, muut kulttuuri- ja luovan alan edistämistä virkатыönään tekevät tahot sekä eri verkostot. Myös hankeressurssia tarvitaan. Siitä esimerkkinä voidaan mainita Pohjois-Pohjanmaan liiton Opetus- ja kulttuuriministeriöltä saama rahoitus kulttuurin alueellisen kehittämistehtävän toteuttamiseen vuosille 2022-2023.

Kehittämisohjelman toteutumista seurataan kahden vuoden välein. Tästä vastaa Pohjois-Pohjanmaan liitto. Käytössä olevan tilastotiedon ja laadullisen aineiston pohjalta laaditaan analyysi ja tuotetaan se Pohjanmaa kulttuuritieto julkaisuksi. Seurantaa tehdään myös osana Pohjois-Pohjanmaan maakuntaohjelman 2022-2025 seurantaa. Keskeiset havainnot viedään tiedoksi maakuntahallitukselle.

Kulttuuri lukuina Pohjois-Pohjanmaalla

114 €/as kulttuurin nettokustannukset kunnissa keskimäärin / v
→ 55 €/as kirjastotoimi
→ 59 €/as muu kulttuuritoiminta
Maakunnista neljänneksi alhaisimmalla tasolla

1/3 kunnista

- huomioi kulttuuripalveluiden järjestämisessä paljon sote-palveluja tarvitsevat kotona asuvat ikäihmiset.
- käyttää yhteiskehittämisen keinoja (esim osallistava budjetointi, kulttuurisuunnittelu) kulttuurin edistämässä.

Kulttuuritoimen henkilöstöä
0,3–3,6 htv

10 kunnalla on käytössä kulttuurikasvatussuunnitelma

5 kuntaa saanut kulttuuritoimen hankerahoitusta 2019

30 kuntaa vastasi -3,6 htv Kulttuuritoimen henkilöstöä

Kuukausittain 8. ja 9. luokkalaisista
27 % lukee kirjoja **34 %** harrastaa musiikkia
7 % käy elokuvissa, teatterissa, konsertissa, näyttelyssä

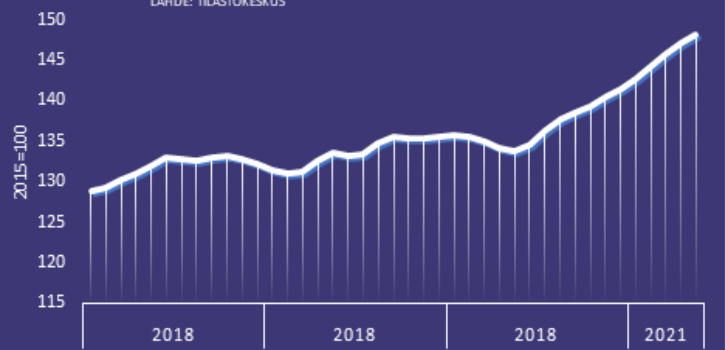
80 % kunnista välittää kulttuuripalveluita verkon kautta

9 kunnalla on päätös taiteen prosenttiperiaatteen noudattamisesta

kirjastojen kokonaislainausmäärä **17,6** lainausta/as. = kolmanneksi suurin maakunnista

LUOVAN TALOUDEN KLUSTERIN LIIKEVAIHDON TRENDISARJA

LÄHDE: TILASTOKESKUS

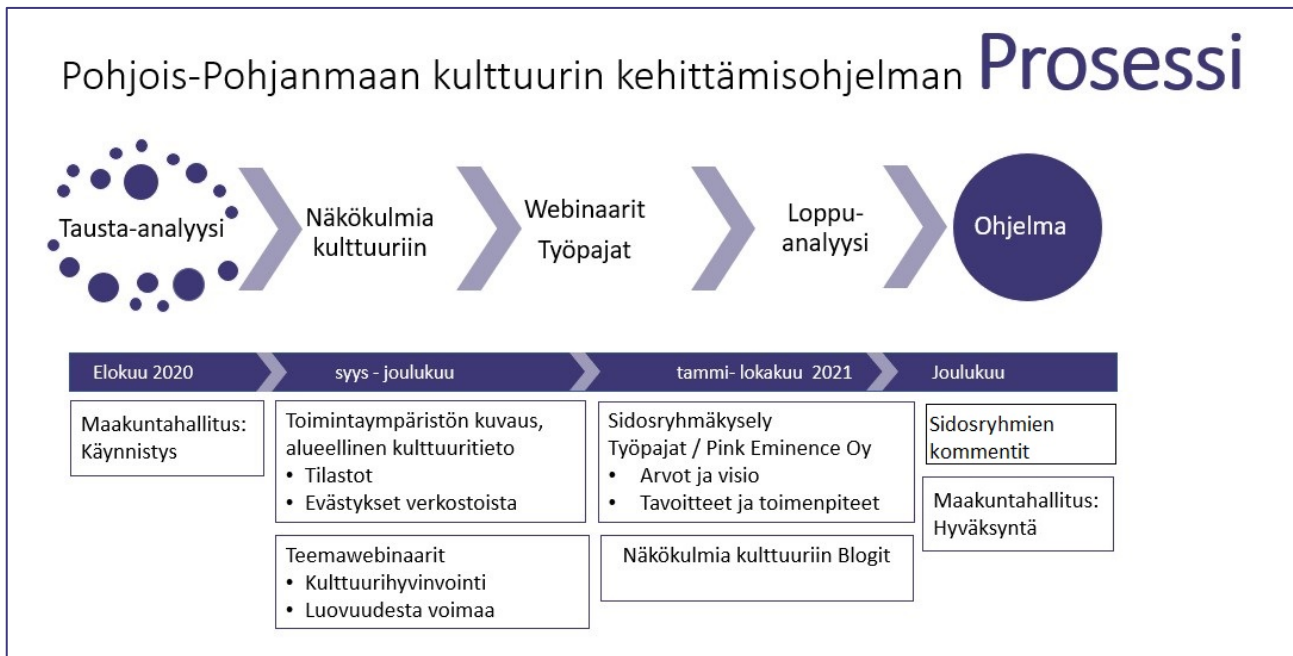

11 kuntaa arvioi kulttuuripalveluidensa saavutettavuutta osana toimintaansa

Lähteet: THL/kouluterveyskysely 2021, kulttuurin TEAviisari. AVI/Peruspalveluiden arviointi, Tilastokeskus, Kirjastotilastot, Lastenkulttuurikeskusten liitto

Liitteet

Valmisteluprosessi

Ohjelmaan liittyvät blogikirjoitukset ja tausta-analyysiä varten laadittu koonti Pohjois-Pohjanmaan kulttuuritiedosta löytyy [Pohjois-Pohjanmaan liiton verkkosivuilta](#).

Kulttuurin yhteistyöverkosto eli kulttuurikenno

